

МИШИМА

Писац, Јукио Мишима, изабрао је најфанатичнију, најјапанскију смрт која се може замислити. На дан 25. новембра 1970. са четири кадета из свог »друштва штита« посетио је команданта »Јапанских одбрамбених снага«. На његов знак, кадети су ухватили команданта и држали га под претњом мача, док је Мишима кроз забарикадирана канцеларијска врата захтевао да се Тридесет други пук окупи у дворишту и саслуша његов говор. Неколико минута после поднева изашао је на балкон и позвао војнике да се заједно са њим дигну против послератног демократског система који је Јапану одузео његову армију и његову душу. Намеравао је да говори тридесет минута, али, пошто његове речи нису могле да се чују од поруга и звиждања осам стотина разљућених људи, стао је већ после седам. Онда се вратио у командантову канцеларију и извршио сеппуку (харикири). Када је зарио сечиво у леву страну и превукао га преко стомака, дао је знак кадету који је стајао поред, а овај му је одсекао главу дугачким мачем окончавајући тиме ритуал.

За два месеца Мишима би напунио четрдесет шесту. Написао је четрдесет романа, осамнаест позоришних драма (све много извођене), двадест томова кратких прича и још толико томова књижевних есеја. Био је режисер, глумац, савршен мачевалац и атлета, летео је у Фантому »Ф-102« и дириговао симфонијским оркестром; седам пута је путовао око света, три пута је био на листи за номинацију за Нобелову награду. Поред тога, био је светска личност са познатом жељом за животоном, човек који је увек изгледао необично способан да ужива у даровима свог чудесног талента и надљудске воље.

Неколико дана пре самоубиства, које је планирао скоро целу годину, поверио је мајци да ниједном у животу још није урадио оно што је стварно желео.

Поред дуге традиције сеппукуа у Јапану, Јапанци једва да су могли боље да схвате Мишимин поступак него ми на Западу. Свако ко га је познавао, и Јапанци и странци, осетили су се дужним да покушају да пронађу прави разлог, само зато што је било толико немогуће за-

мислити шта је он могао да мисли док је заривао челик у свој стомак. Они који су мислили да је то учинио једноставно из патриотских страсти имали су већ готово објашњење: у Јапану постоји дуга, крвава традиција хероја - мученика за царску ствар. Други су помишљали на неизлечиву болест, исцрпен талент, или једноставно лудило. Само неколико, изненађујуће мали број, прошапутали су да је Мишима био мазохист који је уживао у сопственом болу.

Не изгледа да би иједно од ових објашњења било довољно да се примени на истину о Мишимином самоубиству, не желим ни ја да кажем да га знам. Могу само да кажем, да, како сам приметио, прича о његовом животу је углавном његова еротска опчињеност смрћу. Излази да је Мишима целог свог живота страсно желео да умре и да је свесно изабрао »патриотизам« као средство за постизање болне »херојске« смрти, коју је његова животна жеља захтевала. Не мислим баш да је ватрени национализам његових последњих година био обмана. Али, изгледа ми да је његово самоубиство у суштини била приватна ствар, не друштвена; еротична, не патриотска. Не тврдим да су моји ставови цела и потпуна истина, али ја верујем да је то истина.

Упознао сам Мишиму 1964. године када сам почео да преводим његов роман »Морнар који је изневерио море« и у току две године га виђао често. Провео сам часове у његовој радној соби до у касне сате пре него што би он почињао да ради и слушао га како говори о јапанским класицима, или Оскару Вајлду, или о дванаестак нијанси црвеног које се разликују у кинеском спектру. Одлазио сам са њим у ресторане да откријемо колико висок рачун два човека могу да направе; одлазио сам са њим да гледамо ратне филмове за које је гајио посебну страст. Дизали смо тегове у његовој гимнастичкој сали. И ја сам био, често, једини странац на његовим седељкама, у вечери када би цела његова пратња била присутна; млади писци, боксери, филмски глумци, нападајући се нечим што је било, изгледа, његова огромна виталност. То су били опојни дани за мене. Имао сам двадесет четири године, био студент књижевности на Универзитету Токио и »пријатељ« са најславнијим писцем у земљи.

Наравно, ми нисмо били прави пријатељи. Ја сам био застрашен његовом снагом. Он је био централа која је преносила јасну енергију блиставости и духовитости, чак и несташности, која је била симулирана, али је изгледала као права и била свакако неодољива.

Мишима, са своје стране, био је задивљен мноме, првенствено зато што сам био добар преводилац, а он је жудео за Нобеловом наградом, али, исто тако, зато што сам био у неку руку истих физичких способности: укратко, био сам једини добар преводилац кога је он желео да виђа, а који је могао да га туче у обарању руке — и то је било главно, сигуран сам.

Онда, крајем 1966. наљутио сам га када сам одбио да преводим његов нови роман, када сам га већ био уверио да ћу то урадити, и он је одлучио да више нема ништа са мном. Отишао сам из Јапана у априлу 1966. и на путу кући написао горак чланак за »Лајф« у коме сам поредио читање Мишиминих романа са »посетом изложби најкитњастижних рамова за слике«. Никад га више нисам видео, нити ми се икада јавио, али сам од заједничких пријатеља чуо да је био много увређен.

Када је умро, четири године касније, и када сам одлучио да напишем књигу, сматрао сам да ћу морати да испитујем његов живот без помоћи његове породице. Отишао сам у Јапан ујесен 1971. године помирен са судбином да радим с много тешкоћа. Убрзо после мог доласка вратио сам се кући једног дана и сазнао да ме је звала Мишимина удовица Јоко Мишима. Обрадовао сам се и уплашио: шта рећи жени истих година као и ваших са којом сте се некад смејали и шалили, а чији је муж извршио сепсуку? Размишљао сам један дан и онда телефонирао. Служавка је разумела моје име одмах, као што су Мишимине служавке увек чиниле, онда ме је замолила да причекам и угасила магнетофон са кога су се чуле мелодије којих сам се сећао из претходних година. Изненада, музика је престала и чуо сам глас Јоко која ми је рекла »здрavo« и запитала како сам.

Било је много лакше него што сам очекивао: није ми оставила нимало времена за промумљано саучешће. Рекла ми је да би хтела нешто са мном пословно да поразговара и питала да ли сам слободан те недеље. Наравно да сам био. Да ли имам кравату, питала ме је или сам још неуредан као и пре. Имао сам кравату. Онда требало је да је ставим и нађем се са њом у осам сати у ресторану »Закуро« на Акасаки. Њена ведрина, њена прецизност, чак и избор ресторана били су потпуно као Мишимини. Касније сам се уверио да је Јоко потпуно прихватила понашање свог мужа.

На заказани дан дошао сам у ресторан раније. Јоко се појавила тачно у осам сати. Имала је панталоне, златножуту блузу и косу као да је тек изашла од фризера. Веселост, које се сећам, нестала је била са њеног лица. Изгледала је озбиљнија, скоро као мушкарац. Одвела ме је према одвојеној просторији коју је резервисала, наручила вечеру за обоје (не сећам се шта) и виски са водом за мене.

Поново, није било ни речи о сажалењу: Јоко је говорила сасвим нормално о »догађају« и »Мишиминој смрти«. Без трага самосажалења испричала је како јој је било тешко да руководи књижевном оставштином, потпуно сама, као што је она радила. И онда је прешла на посао преводње тетралогije коју је Мишима завршио баш пред своју смрт. Раније је изгледало да уопште није читала Мишиму — а он је сигурно није на то терао — али сада је било очигледно да је знала сваку књигу. Раз-

ПОРТАЛ
ОКТОБРА

говарали смо до поноћи и онда ме је одвезла кући. Успут, усудих се да кажем оно што је она несумњиво већ знала, да сам желео да напишем биографију. Она је рекла да ће ми помоћи. У току године посетио сам Јоко неколико пута. Примала ме је обично по подне када би довела децу из школе. Једанпут или двапут, одредила је време за после десет часова увече и имао сам утисак да је баш пре тога била завршила састанак са својим адвокатима (суђење преживелим кадетима је трајало током 1972. и Јоко се бринула о њиховој одбрани). Служавка би ме одвела до дневне собе у приземљу; Јоко би се појавила и сипала коњак за обоје. Прво бих јој давао списак Мишиминих књига које нисам могао нигде да нађем и она би ми их донела са »гомила« из радне собе у приземљу. Онда бих је молио да ми предложи људе са којима би требало да разговарам и она би попуњавала мој списак. Избегавала је да говори о људима које је помињала, али би се јавила свакоме од њих и молила их да разговарају са мном.

Без те помоћи био бих убрзо заустављен у својој намери (као неколико писаца пре мене) јер је Јапан мала затворена земља. Много њих са којима сам разговарао, укључујући велики (зачуђујући) број људи које нисам ни поменуо Јоко, наговорили су ми да то раде само зато што их је она наговорила. О животу са Мишимом није желела да каже ни речи. Када смо се видели други пут и говорили о људима са којима би требало да разговарам, рекох узгред, што неупадљивије може, да бих желео да чујем и Јокоину причу. Она ме је погледала право у очи и са осмехом који је личио на пословни осмех рекла: »Нема Јокоине приче«. Ипак, Јоко ми је помогла до границе које су дозвољавала њена осећања и ја сам јој био захвалан. Али, било ми је јасно да је мрзела идеју о књизи о њеном мужу, да није желела да се о томе уопште прича и, што је било горе, нисам је кривио за то.

Јер то није била ни срећна ни весела прича и, са тачке гледишта Јоко, њено двоје деце је већ знало и сувише о томе. Знали су да их је отац напустио да би се би распорио утробу. Мислим да је то било у основи њене укочености док је сарађивала са мном. Изгледало је као да се она помирила са судбином да неко мора да напише књигу и одлучила да би то могао бити ја, пошто сам знао Мишиму и могао да га читам на његовом сопственом језику. Али то је у сваком случају било тешко предавање судбини и ја је нисам кривио због тога.

Моји сусрети са Мишиминим родитељима били су неугодни на свој начин. Пошто је Мишимина мајка Шиџуе била несумњиво најважнија жена у његовом животу, желео сам да разговарам са њом, као и са његовим оцем Азусом, али када сам отишао у крило Мишимине куће у коме су живели родитељи, Шиџуе се није појавила. Она је ипак била тамо. У суседној соби, слушала је разговор који сам водио са њеним мужем, повремено га

исправљајући кроз помична папирна врата (обложена папиром), примедбама као: »Ти си га заплашио, зато је плакао« и, »откуд би ти то знао кад ниси био ту, никад ниси био ту када си му био потребан«. Да је то било у Америци, ја бих се јавио Шизуе кроз врата и замолио је да нам се придружи, али у Токију, то је било немислииво и тако сам седео неколико неугодних сати, слушајући старог човека који је описивао спартански тренинг коме је подвргавао синове и правећи се заједно са њим, да Шизуе није била тамо. Онда када сам одлазио, она се изненада појавила, поклонила ми се и са анђеоским осмехом, док ју је Азуса посматрао, рекла ми: »Господине Нејтен, да ли видите какав је садист мој муж?«

Неколико дана касније Шизуе ми је јавила да би желела да ме тајно види ван куће, пошто је осетила да не може да говори слободно у присуству мужа. Касније, видели смо се три пута у маленој радњи за кимона на Нихонбашију. Сваког пута морао сам да седим у углу минијатурне собе, осећајући се страшно незграпним и стешњен, и да чекам Шизуе да заврши прегледање безбројних узорака и пита ме шта бих желео да знам. Када би то време дошло, ја бих журно испаливао гомилу питања на која је она лаконски одговарала док су се остали у радњи правили да ништа не чују. Када бих завршио и захвалио јој она би увек промрмљала: »Хвала богу, готово је«.

Научио сам на тај уздах олакшања. Осим фанатика који су поносно брбљали о Мишима као патриоту, скоро свако је нерадо говорио о њему отворено. У неким случајевима то је била само невољност да се открију све врте тајни којима је његов живот обиловао. Али многи људи које сам упознао нападали су ме као да су љути због нечега. Мишима је имао велики дар да учини човека да осећа да му је блискији пријатељ него ико други. А нико није слутио о самоубиству које је он планирао целу једну годину. Када је био мртав, сваки од његових пријатеља је морао да призна да ништа није знао и окрутну чињеницу да је о Мишима знао само оно што је Мишима желео да он зна. Многи којима није било свеједно, осетили су се некако као да су искоришћени, чак издани, сигурно нелагодно са својим успоменама и чак отпор да говоре о њему.

Ипак, слика се појавила јасна, много детаљније него што би ми Мишима опростио. У ствари да сам био мање богохулан, нагласио бих тешкоће које сам осетио при описивању сваке реченице, тешкоће које ми је стварао његов бес. Не бих ишао толико далеко, али осетио сам олакшање када сам нашао реченицу Сент-Бева која је казала уместо мене оно што бих рекао Мишима ако бих могао да му се сада супроставим: »Кад неко испитује живот значајне личности« написао је Сент-Бев »мора да се усуди да види и погледа све и да барем назначи све оно што је било виђено«.

ПОРЕБА